

การกำจัดขยะเคมีบำบัด (การทิ้ง การพักขยะ การทำลาย)

ยาเคมีบำบัดเป็นยาที่ใช้รักษาโรคมะเร็ง โดยออกฤทธิ์รบกวนหรือยับยั้งการแบ่งตัวของเซลล์มะเร็ง ซึ่งเป็นเซลล์ที่มีการแบ่งตัวอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ทำให้เซลล์ไม่สามารถแบ่งตัวได้และตายไปในที่สุด อย่างไรก็ตาม เซลล์บางชนิดเป็นเซลล์ปกติที่มีอยู่ในร่างกายที่มีการแบ่งตัวเร็ว เช่น เซลล์ไขกระดูก เซลล์รากผม ซึ่งเซลล์ปกติเหล่านี้จะถูกทำลายจากยาเคมีบำบัดได้ ผู้ปฏิบัติงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับยาเคมีบำบัดทุกคนจึงอาจได้รับผลกระทบโดยความเสี่ยงจากการใช้ยาเคมีบำบัดอาจเกิดขึ้นได้ในทุกขั้นตอนตั้งแต่การจ่ายยา การเตรียมยา การบริหารยา รวมไปถึงการกำจัดขยะที่ปนเปื้อนจากยาเคมีบำบัด ดังนั้นผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องจึงต้องให้ความระมัดระวังในการสัมผัสยาเคมีบำบัด เพื่อให้เกิดความปลอดภัยต่อตนเองและสิ่งแวดล้อม¹

ขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัด (Cytotoxic waste) หมายถึง อุปกรณ์ที่ปนเปื้อนยาเคมีบำบัดจากการละลายยา การบริหารยาเคมีบำบัด รวมถึง กระจกฉีดยา เข็มฉีดยา ขวดยาเปล่า ถุงมือ อุปกรณ์แบบใช้แล้วทิ้งในการป้องกันบุคลากรเตรียมยาเคมีบำบัด หน้ากาก อุปกรณ์ที่ใช้ในการทำความสะอาด spill ของยาเคมีบำบัด ทั้งนี้ขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัดยังรวมถึงอุปกรณ์บริหารยาเคมีบำบัดทางเส้นเลือดสารคัดหลั่ง และสิ่งขับถ่ายของผู้ป่วยในช่วงแรกหลังจากได้รับยาเคมีบำบัด²

การแยกขยะของโรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่ จัดทำถังขยะสำหรับแยกประเภทขยะชนิดต่างๆ จำนวน 4 สี ได้แก่ สีดำสำหรับทิ้งขยะทั่วไป สีเขียวสำหรับขยะรีไซเคิล สีแดงสำหรับขยะติดเชื้อ และสีเหลืองสำหรับขยะสารเคมีอันตรายซึ่งขยะสารเคมีอันตรายประกอบด้วยขยะเวชภัณฑ์ ยาเคมีบำบัด ขยะปนเปื้อนรังสี/ยาอันตราย/เคมีบำบัด ดังนั้นขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัดจึงจัดเป็นประเภทขยะที่ต้องทิ้งในถังสีเหลือง

แนวทางการปฏิบัติงานในการกำจัดขยะเคมีบำบัด

ขยะเคมีบำบัดต้องมีกระบวนการกำจัดที่เหมาะสม เพื่อลดการแพร่กระจายและปนเปื้อนในสิ่งแวดล้อม อีกทั้งต้องมีความปลอดภัยต่อผู้ปฏิบัติงาน โดยมีแนวทางการปฏิบัติ¹ ดังนี้

1. กำหนดให้ถังและถุงใส่ขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัดเป็นสีเหลือง ซึ่งเป็นสีที่แตกต่างจากถังและถุงขยะชนิดอื่นๆ อีกทั้งต้องมีการติดป้ายหรือฉลากที่ถังและถุงอย่างชัดเจนว่าสำหรับใช้ใส่ขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัด
2. ทิ้ง vial และ ampoule ที่เปิดใช้แล้ว รวมถึงกระบอกยาฉีดที่ใช้แล้ว ลงถังขยะที่ปิดมิดชิด โดยถังขยะควรเป็นแบบเหยียบเพื่อเปิดฝา สำหรับเข็มที่ใช้แล้วให้สวมปลอกกลับอย่างเรียบร้อย แล้วทิ้งในกระป๋องพลาสติกขนาด 1000 มิลลิลิตร ที่ติดป้ายระบุว่าเป็นขยะเคมีบำบัด
3. ทิ้งขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัดที่เกิดจากการผสมยาเคมีบำบัดและการบริหารยาเคมีบำบัด เช่น ผ้าก๊อซ, ถุงมือปราศจากเชื้อ, ชุดคลุม (Gown), หน้ากาก, หมวกคลุมผม, ถุงคลุมรองเท้า และ set การให้ยาเคมีบำบัดลงในถุงสีเหลืองและทิ้งในถังขยะที่ปิดมิดชิด

4. จัดให้มีบริเวณวางถังใส่ขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัด โดยแยกออกจากบริเวณอื่น และเป็นบริเวณที่มีความเสี่ยงต่อการหก ตกแตกของถังน้อยที่สุด
5. ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการเกี่ยวกับยาเคมีบำบัดต้องสวมใส่อุปกรณ์ป้องกันส่วนบุคคล (Personal Protective Equipment) ทั้งในระหว่างการเตรียมผสมยาเคมีบำบัด การบริหารยาเคมีบำบัด การขนส่งขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัด และการกำจัดขยะเคมีบำบัด เป็นต้น โดยอุปกรณ์ป้องกันประกอบด้วย เสื้อคลุม (Gowns), หน้ากาก, หมวกคลุมผม, ถุงมือ และรองเท้าบูทหรือรองเท้ายางหรือถุงคลุมรองเท้าเพื่อให้มั่นใจว่าผลิตภัณฑ์ยาเตรียมมีความสะอาดปราศจากเชื้อและผู้ปฏิบัติงานไม่ได้รับสารที่มีพิษต่อเซลล์
6. ผู้ปฏิบัติงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการเกี่ยวกับยาเคมีบำบัด ควรได้รับการฝึกอบรมเรื่องการใช้อุปกรณ์ป้องกัน (Personal Protective Equipment) และการใช้ชุดอุปกรณ์ทำความสะอาดเบื้องต้น (Spill kit)
7. การเก็บขยะเคมีบำบัดก่อนนำไปทำลาย ไม่ควรเก็บไว้นานเกิน 72 ชั่วโมง² โดยทางโรงพยาบาลมีการกำหนดช่วงเวลาให้หน่วยงานต่างๆ นำขยะจากหน่วยงานมาส่งต่อให้ผู้รับจ้างกำจัดขยะยังจุดพักขยะ 2 ช่วง ได้แก่ ช่วงเช้า เวลา 6.00-7.00 น. และ ช่วงบ่าย เวลา 13.00 – 14.30 น.
8. การกำจัดขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัดทำโดยการเผาที่อุณหภูมิไม่น้อยกว่า 1200 องศาเซลเซียสและห้ามนำไปฝังดิน

การทำลายขยะปนเปื้อนยาเคมีบำบัด

การทำลายที่ถือว่ามีประสิทธิภาพสูงสุด คือ การเผา โดยองค์การอนามัยโลกได้กำหนดมาตรฐานของเตาเผาแบบ 2 ชั้น ไว้ว่า ต้องให้ความร้อนในเตาเผาห้องที่ 2 หรือชั้นในได้ถึง 1200 องศาเซลเซียส โดยมี gas residence time 2 วินาที หรือที่ 1000 องศาเซลเซียส โดยมี gas residence time 5 วินาที

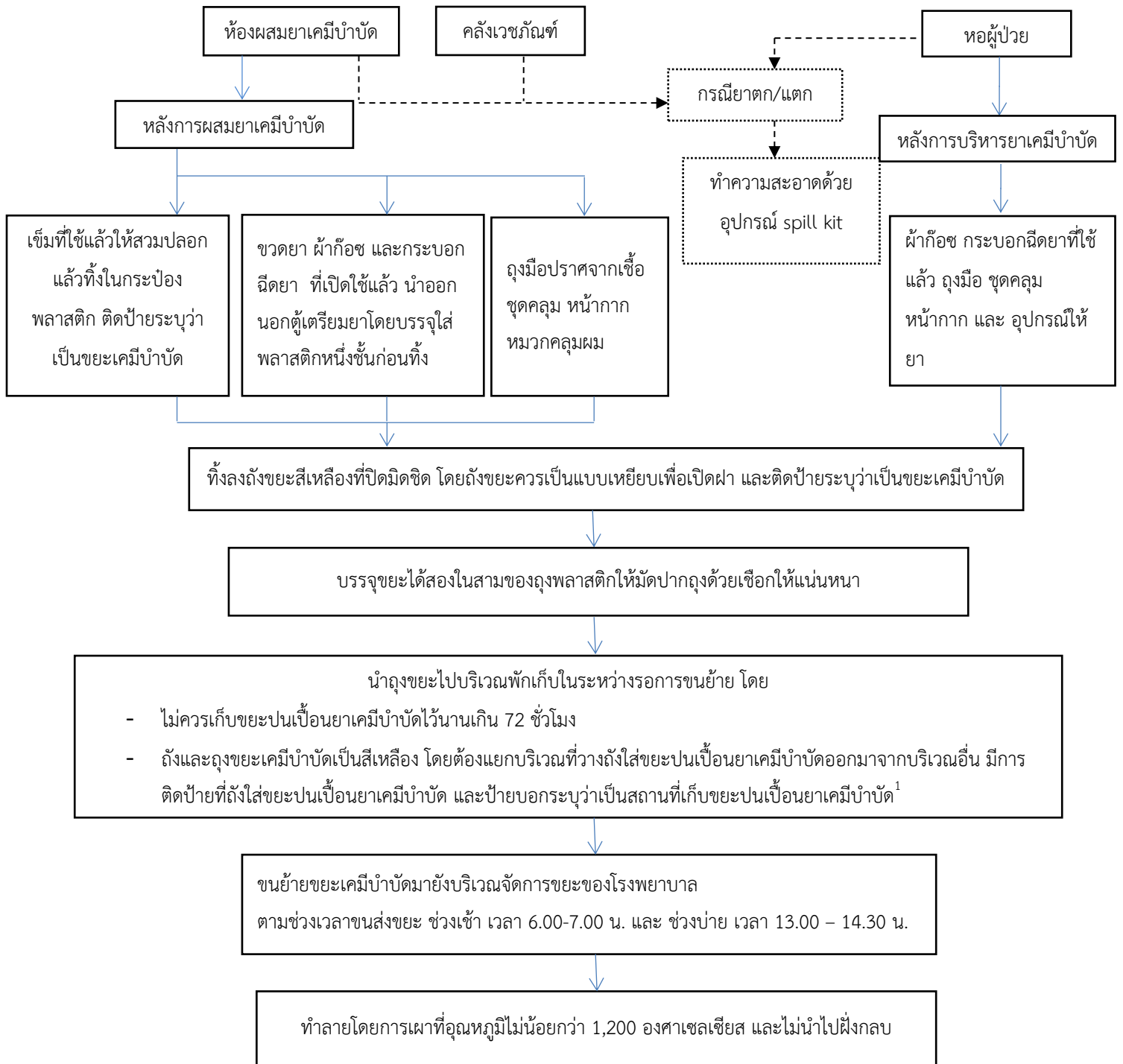
ตารางแสดงอุณหภูมิที่เหมาะสมสำหรับการทำลายยาเคมีบำบัดโดยวิธีการเผา⁵

ยาเคมีบำบัด	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)
Asparaginase	800
Bleomycin	1000
Carboplatin	1000
Carmustine	1000
Cisplatin	800
Cyclophosphamide	900
Cytarabine	1000
Dactinomycin	1000
Docetaxel	1000
Doxorubicin	>700
Etoposide	1000

ยาเคมีบำบัด	อุณหภูมิ (องศาเซลเซียส)
Fluorouracil	1200
Gemcitabine	700
Idarubicin	700
Ifosfamide	1000
Melphalan	500
Methotrexate	1000
Mitomycin	1000
Mitoxantrone	800
Paclitaxel	1000
Vinblastine	1000
Vincristine	1000

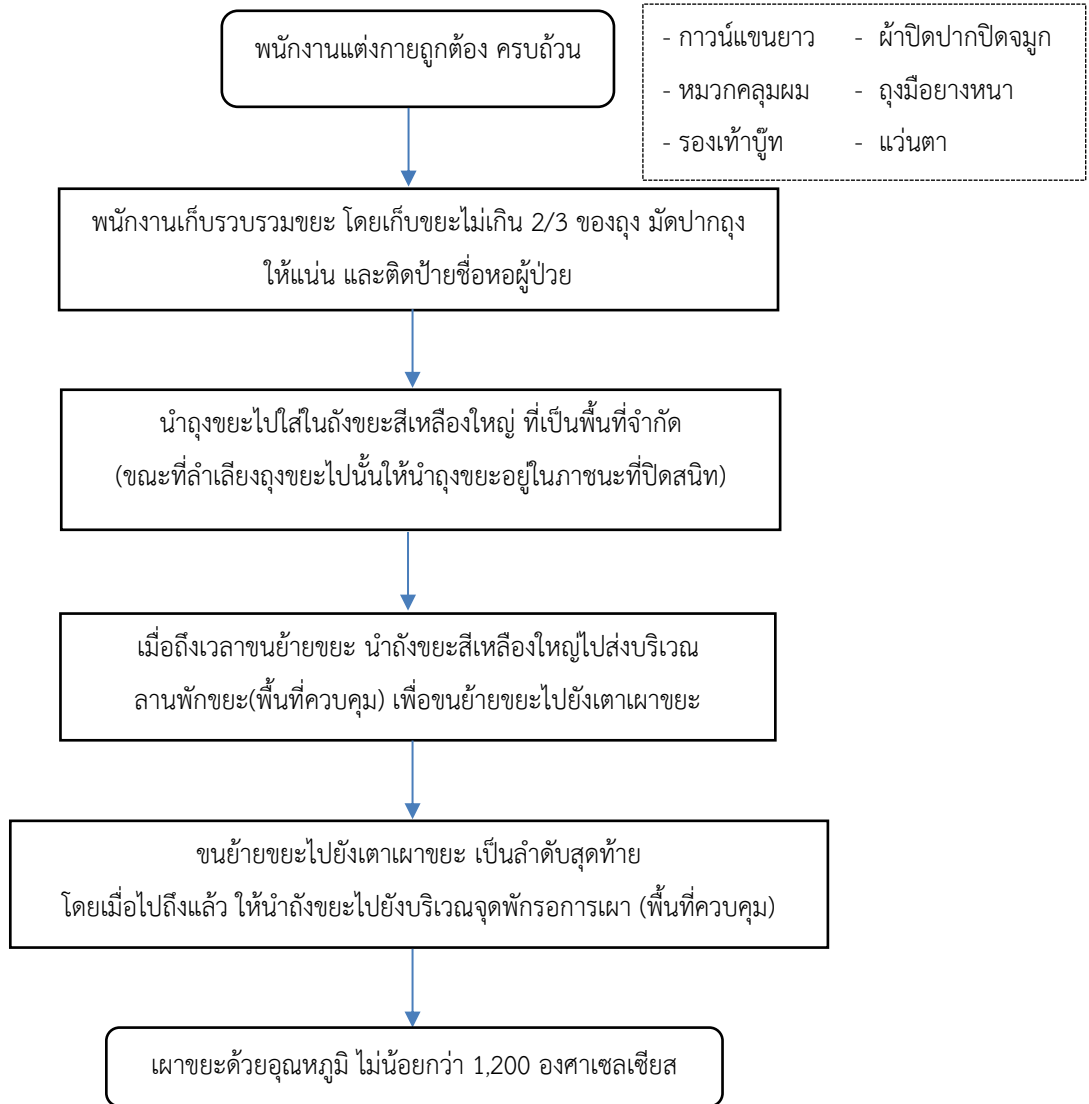
ขั้นตอนการกำจัดขยะเคมีบำบัด

แนวทางการจัดเก็บและลำเลียงขยะสารเคมีบำบัด

หน่วยบริการผู้ป่วย งานบริการกลางโรงพยาบาล โรงพยาบาลมหาราชนครเชียงใหม่

เอกสารอ้างอิง

1. กลุ่มเภสัชกรสาขาโรคมะเร็ง สมาคมเภสัชกรโรงพยาบาล (แห่งประเทศไทย). มาตรฐานการปฏิบัติงานด้านการบริการผสมและจ่ายยาเคมีบำบัด. หน้า 1 - 8
2. กลุ่มงานเภสัชกรรม สถาบันมะเร็งแห่งชาติ. (2560). คู่มือมาตรฐานการทำงานเกี่ยวกับยาเคมีบำบัดและการดูแลผู้ป่วยหลังได้รับยา. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ
3. Network Guidance for Handling the spillage of Cytotoxic and Anti-cancer Drug [Internet]. England.nhs.uk. 2019 [cited 30 June 2019]. Available from: <https://www.england.nhs.uk/mids-east/wp-content/uploads/sites/7/2018/04/spillage-of-cytotoxic-and-anti-cancer-drugs.pdf>
4. Guide for Handling Cytotoxic Drugs and Related Waste [Internet]. Worksafe.qld.gov.au. 2019 [cited 30 June 2019]. Available from: https://www.worksafe.qld.gov.au/__data/assets/pdf_file/0006/88710/guide-handling-cytotoxic-drugs-related-waste.pdf
5. ชิดา นิงสานนท์, บุษบา จินตาวิจักษณ์, กฤตติกา ตัญญาแสนสุข, สุชาดาจาปะเภษตร์, คมกฤษ ศรีไสว. คู่มือเภสัชกร: การผสมยาเคมีบำบัด. พิมพ์ครั้งที่ 2. 2551.